

Szkodniki korzeni i inne

Choinek szary

Wiosną 2010 roku na powierzchniach objętych kontrolą zapędrczenia w roku poprzednim przewiduje się ograniczanie występowania szkodników korzeni – łącznie na 1753 ha w 255 nadleśnictwach. W szkółkach szkodniki wystąpią na 201 ha, na powierzchniach przeznaczonych do zalesień i odnowień – na 947 ha, oraz na powierzchniach przewidzianych do poprawek i uzupełnień – na 605 ha.

Największy obszar zagrożonych szkótek i upraw – 671 ha znajduje się na terenie RDLP Łódź. Z grupy szkodników korzeni pędraki chrabąszczy zagrażają powierzchni sięgającej 1676 ha, a guniaka czerwicyka – 22 ha. Pędraki innych gatunków: wałkarza lipczyka, ogrodnicy niszczylistki, listnika zmiennobarwnego oraz jedwabka brunatnego, wystąpią na 52 ha, a gąsienice rolnic i inne gatunki owadów – łącznie na około 3 ha.

W 2009 r. uszkodzenia upraw powodowane przez pędraki chrabąszczy i inne szkodniki korzeni, zarówno na powierzchniach objętych wcześniej, jak i nieobjętych kontrolą zapędrczenia, zaobserwowano na ponad 30 tys. ha. Rozwijające się w ostatnich latach na coraz większych obszarach gradacje chrabąszczy spowodowały w wielu rejonach kraju, z powodu uporczywego żerowania pędraków, trudności w uzyskaniu trwałego odnowienia lasu. Stosowanie insektycydów było przez wiele lat jedynym skutecznym sposobem redukcji liczebności chrabąszczy. Obecnie do dyspozycji leśników pozostał tylko jeden preparat – Dursban 480 EC, którego rejestracja kończy się w maju 2012 r. i który nie jest skuteczny wobec pędraków starszych stadiów rozwojowych oraz trudny do zastosowania na rozległych uprawach leśnych. Wobec tego wzrasta znaczenie i zapotrzebowanie na wszelkie metody, hodowlane oraz biologiczne, ograniczania liczebności populacji zarówno pędraków, jak i chrabąszczy.

Szkodniki upraw i młodników sosnowych

Szacunkową ocenę zagrożenia upraw i młodników sosnowych przez szkodliwe owady w następnym roku ustala się na podstawie ich występowania i zwalczania w roku poprzednim. W 2009 r. wykazano 13 gatunków owadów z tej grupy. Ogólna powierzchnia występowania szkodników wyniosła około 26 tys. ha, a zabiegi ochronne objęły 10,7 tys. ha. W porównaniu z 2008 r. nastąpiło zmniejszenie areалу zagrożonych upraw i młodników – o około 4,5 tys. ha, a powierzchnia objęta zabiegami ochronnymi zmniejszyła się o 5,4 ha. Głównymi sprawcami szkód, podobnie jak w latach poprzednich, były szeliniaki. Zagrożenie upraw, młodników i drągowin sosnowych przez owady w stopniu wymagającym zabiegów ochronnych, określone na podstawie występowania i zwalczania poszczególnych gatunków w roku poprzednim, nie powinno przekroczyć 15 tys. ha.

Od 1994 r., kiedy szeliniaki wystąpiły na około 45 tys. ha, a zabiegami ochronnymi objęto ponad 37 tys. ha, zagrożenie powodowane przez te owady ulegało stopniowemu zmniejszeniu. W ostatnich latach powierzchnia upraw zagrożonych w różnym stopniu przez szeliniaki sięgała około 20 tys. ha. Z kolei w 2009 r. uszkodzenia powodowane przez te owady stwierdzono na 14,9 tys. ha, czyli powierzchni o około 25 proc. mniejszej w porównaniu z rokiem poprzednim. Zabiegami ochronnymi objęto 7,4 tys. ha. Największe zagrożenie szeliniaki

stwarzały, podobnie jak w latach ubiegłych, na terenach RDLP Białystok, gdzie wystąpiły na 3047 ha. W 2010r. zagrożenie upraw przez tę grupę szkodników prawdopodobnie utrzyma się na poziomie zbliżonym do lat poprzednich, a zabiegi ochronne nie powinny przekroczyć powierzchni większej niż 10 tys. ha.

Od 2005 r. obszar młodników i drągowin zagrożonych przez rozwałka korowca stopniowo się zwiększał – z 770 ha w 2005 r. do 4,5 tys. ha w 2008 r. Z kolei w 2009 r. nastąpił około 15-procentowy spadek wielkości powierzchni zagrożonych przez korowca. Szkodnika tego zaobserwowano na 3796 ha. Korowiec najbardziej zagrażał drzewostanom RDLP Toruń, gdzie wystąpił na 3469 ha. Zabiegi ochronne, mechaniczne i chemiczne, wykonano na 87 ha. Prawdopodobnie wielkość powierzchni młodników zagrożonych przez tego szkodnika w 2010 r. utrzyma się na poziomie około 3,5 tys. ha.

W latach 2004–2007 uszkodzenia powodowane przez smolika drągowinowca stwierdzono na około 3 tys. ha. Z kolei w 2008 r. nastąpił spadek wielkości tej powierzchni – do 2,4 tys. ha, a w 2009 r. – do 2 tys. ha. Najbardziej szkodnik ten zagrażał, podobnie jak w roku poprzednim, lasom RDLP Piła, gdzie wystąpił na 755 ha, i RDLP Szczecin (na 407 ha). Mechaniczne zabiegi ochronne wykonano w drągowinach sosnowych – na 1100 ha, w tym na 381 ha w Nadleśnictwie Jastrowie, na terenie RDLP Piła. W 2010 r. zagrożenie drzewostanów sosnowych powodowane przez smolika drą-

Trzyletni pędrak *Melolontha spp.*

gowinowca utrzyma się prawdopodobnie na około 2 tys. ha.

Kolejny ważny szkodnik w tej grupie to smolik znaczony. W 2007 r. uszkodzenia powodowane przez tego owada stwierdzano na ponad 2,7 tys. ha, a w 2008 r. obszar ten zmniejszył się do 1,4 tys. ha. W 2009 r. zagrożenie ponownie zwiększyło się do poprzedniego poziomu – szkodnika tego zaobserwowano na 2612 ha. Największe zagrożenie smolik stwarzał w RDLP Lublin (na 862 ha) i Krosno (na 293 ha). Mechaniczne zabiegi ochronne w uprawach sosnowych objęły 1844 ha, czyli obszar o 718 ha większy w porównaniu z rokiem poprzednim. Smolik znaczony był jednym z nielicznych gatunków owadów, które w 2009 r. zagrażały większej powierzchni w porównaniu z rokiem poprzednim. W 2010 r. szkodnik ten wystąpi na 1,5–3 tys. ha.

Od 2004 r., kiedy zwójki sosnowe zagrażały uprawom i młodnikom sosnowym na około 10 tys. ha, obserwowane jest stopniowe zmniejszenie zagrożenia powodowanego przez tę grupę szkodników. W 2008 r. zwójki wystąpiły na około 1600 ha, a w 2009 r. zagrożenie zmniejszyło się do 1208 ha. Można przewidywać, że zagrożenie powodowane przez te owady ulegnie dalszemu zmniejszeniu lub utrzyma się na poziomie podobnym jak w roku poprzednim.

W 2009 r. powierzchnia upraw i młodników sosnowych zagrożonych przez sieciecha niegłębka, zmienniki i choinka szarego zwiększyła się w porównaniu z rokiem poprzednim o około 35 proc. – sięgnęła 1120 ha. W ostatnich latach zagrożenie powodowane przez wymienione gatunki obejmuje około 1000 ha. W 2009 r. na największej powierzchni szkodniki stwierdzono w RDLP Toruń (669 ha). Zabiegi ochronne objęły 40 ha. W 2010 r. zagrożenie upraw i młodników sosnowych przez tę grupę szkodników obejmie około 1000 ha.

W 2009 r. osnuja sadzonkowa wystąpiła w uprawach sosnowych na 211 ha, czyli powierzchni podobnej jak w roku poprzednim. Najbardziej szkodnik ten zagrażał uprawom na terenach RDLP Gdańsk gdzie wystąpił na 72 ha. Mechaniczne zabiegi ochronne objęły 23 ha, w tym 18 ha w Nadleśnictwie Kudypy, na terenie RDLP Olsztyn. Walczyki wystąpiły na 100 ha w Nadleśnictwie Dobrzejewice, na terenie RDLP Toruń.

Wielkość powierzchni upraw zagrożonych przez zakorki, w porównaniu z rokiem 2008, uległa zmniejszeniu o 15 ha i wyniosła 32 ha. Uszkodzenia powodowane przez te owady zaobserwowano w trzech nadleśnictwach na terenie trzech RDLP. Najbardziej – na 20 ha – szkodnik ten zagrażał lasom Nadleśnictwa Dwukoły (RDLP Olsztyn). Mechanicznym zabiegiem ochronnym objęto 10 ha w Nadleśnictwie Osie, na terenie RDLP Toruń. W 2010 r. zagrożenie powodowane przez zakorki prawdopodobnie będzie się utrzymywało na niskim poziomie.

W 2009 r., oprócz wspomnianych szkodników szkótek, upraw i młodników sosnowych, odnotowano kilka innych gatunków, które zaobserwowano na znacznie mniejszych powierzchniach i które wyrządzały tylko lokalne szkody.

Szkodniki świerka, modrzewia, jodły i daglezi

Wielkość powierzchni występowania szkodliwych owadów żerujących w 2009 r. na grupie drzew iglastych zmniejszyła się z 7787 ha do 7146 ha. W porównaniu z rokiem 2008 jest to prawie 10-procentowy spadek zagro-

Chrabąszcz majowy

Po silnej rójce chrabąszczy w 2007 r. rok 2009 był drugim rokiem słabszego zagrożenia drzewostanów liściastych przez tę grupę szkodników. W porównaniu z rokiem poprzednim powierzchnia zagrożona ich występowaniem zmniejszyła się o około 7,4 tys. ha i wyniosła 18 505 ha.

żenia. Ogólna powierzchnia drzewostanów objętych zabiegami ratowniczymi nieznacznie się zmniejszyła – z około 685 ha w 2008 r. do 594 ha w 2009 r. Akcje ograniczania populacji szkodników tej grupy skierowano głównie przeciwko zwójkom jodłowym, miechunowi świerkowemu oraz krobikowi modrzewiowcowi.

W 2009 r. populacja zawodnicy świerkowej uległa dalszemu zmniejszeniu. Tendencja „kurczenia się” populacji obserwowana jest od 2001 r., jednak skala tego procesu była w ub. roku najmniejsza od 5 lat. Drzewostany, w których stwierdzono żery tego gatunku, objęły 371 ha, czyli obszar o około 16 ha mniejszy w porównaniu z rokiem 2008. W ciągu ostatnich 20 lat jest to kolejny rekord najmniejszej powierzchni zagrożonej przez tego szkodnika. W 2009 r. zawodnica wystąpiła na terenie 17 nadleśnictw 11 RDLP. Obecność szkodnika odnotowano ponownie przede wszystkim w RDLP Wrocław (na 252 ha) i Krosno (na 32 ha). Zabiegi ochronne – na 20 ha, objęły tylko tereny Nadleśnictwa Kudypy (RDLP Olsztyn). W 2010 r. gatunek ten powinien wystąpić na około 400 ha, czyli powierzchni podobnej jak w roku poprzednim.

W 2009 r., drugi rok z rzędu, liczebność swą zmniejszyła populacja zasnuj. Żery tych szkodników stwierdzono łącznie na 1416 ha, w 16 nadleśnictwach 7 RDLP. W porównaniu z rokiem 2008 powierzchnia drzewostanów świerkowych zagrożonych wzmożonym występowaniem tych gatunków zmniejszyła się o około 35 proc. Najwięcej uszkodzonych drzewostanów zaobserwowano głównie na terenie RDLP Wrocław – w Nadleśnictwie Międzyzlesie, gdzie uszkodzenia objęły 425 ha, w Nadleśnictwie Zdroje – na 404 ha, oraz na terenie RDLP Gdańsk – w Nadleśnictwie Kolbudy – na 300 ha. Były to zatem głównie te same tereny, na których zasnuje zarejestrowano w 2008 r. Drzewostany z tych nadleśnictw po raz kolejny stanowiły ponad 75 proc. wielkości łącznej powierzchni występowania tych gatunków. W 2009 r. nie ograniczano liczebności populacji tej grupy szkodników. Z prognozy występowania zasnuj w 2010 r. wynika, że owady te będą zagrażały 48 ha lasu w RDLP Katowice. Występowanie zasnuj w stopniu ostrzegawczym przewiduje się głównie na terenie RDLP Wrocław – w 8 nadleśnictwach, łącznie na 321 ha. W 2010 r. wielkość powierzchni drzewostanów

świerkowych, gdzie może dojść do istotnego żeru zasnuj, może ulec zwiększeniu.

Utrzymującą się tendencję zmniejszania liczebności populacji krobika modrzewiowca obserwowano od 1995 do 2008 r.; w tymże roku pojawienie szkodników stwierdzono na około 4 tys. ha. Rok później szkodnik ten zagrażał drzewostanom modrzewiowym na 4100 ha. Podobnie jak w latach ubiegłych, obecność krobika odnotowano przede wszystkim w drzewostanach zlokalizowanych w północnej i południowej części kraju. Owada tego stwierdzono w 87 nadleśnictwach 15 RDLP. Szkodnik ten stwarzał głównie problemy drzewostanom RDLP Wrocław i Gdańsk. Zabiegi ochronne o największych rozmiarach objęły tereny RDLP Olsztyn i Wrocław – łącznie 100 ha. W 2010 r. zagrożenie drzewostanów modrzewiowych przez krobika prawdopodobnie utrzyma się na poziomie podobnym jak w roku poprzednim.

W 2009 r. na terenie RDLP Białystok, na około 365 ha, wystąpił miechun świerkowy. Szkodnik ten w ostatnich latach nie stwarzał większych problemów w drzewostanach świerkowych. Zabieg ograniczający występowanie tego owada wykonano na 114 ha w Nadleśnictwie Pomorze.

Od kilku lat na terenie RDLP Radom utrzymuje się wzmożone występowanie zwójek jodłowych. Pomimo akcji ograniczania populacji tej grupy owadów w 2008 i w 2009 r. na terenach Nadleśnictwa Łagów (na 270 ha), w tym roku przewiduje się zagrożenie związane z występowaniem tego szkodnika na około 380 ha.

Populacja osnujki modrzewiowej zmniejszyła zasięg swego występowania – z 330 ha w 2008 r. do 255 ha w roku ubiegłym. Osnujka ponownie wystąpiła w Nadleśnictwie Barycz na terenie RDLP Radom (na 190 ha). W 2010 r. zagrożenie ze strony tego gatunku na terenie RDLP Radom ocenia się na około 140 ha. Po-

nadto w 2009 r. stwierdzono występowanie 15 innych gatunków owadów uszkadzających wymienione gatunki drzew leśnych. Wystąpiły one łącznie na około 300 ha i tylko lokalnie stwarzały zagrożenie. Zabiegi ochronne objęły obszar około 60 ha i dotyczyły głównie obiatki pędowej i korowej oraz znamionka jedlicowego.

Szkodniki liściożerne drzewostanów liściastych

Powierzchnia występowania szkodliwych owadów żerujących na drzewach liściastych w 2009 r. uległa w porównaniu z rokiem 2008 prawie 20-procentowemu zmniejszeniu i wyniosła 43 119 ha. Ogólna powierzchnia drzewostanów objętych zabiegami ratowniczymi pięciokrotnie się zmniejszyła – wyniosła 2084 ha. Akcjami ograniczania populacji szkodników tej grupy objęto piędzika przedzimka, chrabąszcze, zwójki dębowe oraz kuprówkę rudnicę.

Po silnej rójce chrabąszczy w 2007 r. rok 2009 był drugim rokiem słabszego zagrożenia drzewostanów liściastych przez tę grupę szkodników. W porównaniu z rokiem poprzednim powierzchnia zagrożona ich występowaniem zmniejszyła się o około 7,4 tys. ha i wyniosła 18 505 ha. Rójkę chrząszczy obserwowano w 82 nadleśnictwach 16 RDLP (wszystkich poza RDLP Kraków). Największy obszar rójka chrabąszczy objęła, podobnie jak w latach poprzednich, tereny RDLP Łódź, gdzie szkodnik ten wystąpił na 9610 ha. Z kolei największy obszar (327 ha) objęty zabiegami ochronnym znajdował się w RDLP Szczecinek. Na terenie tej dyrekcji wykonano mechaniczny zabieg związany z ograniczaniem występowania tego szkodnika (otrząsanie z drzew i zbieranie chrabąszczy). Warto wspomnieć, że w Nadleśnictwie Świerczyna, na 275 ha, rozwinęła się wyjątkowo silna rójka chrabąszcza majowego; nadleśnictwo skupiło około 6390 kg zebranych z tego terenu chrabąszczy.

Szeliniak

W ostatnich latach zagrożenie lasów przez zwójkę zieloneczkę utrzymuje się na niskim poziomie. W porównaniu z rokiem poprzednim w 2009 r. wielkość zagrożonej powierzchni uległa zmniejszeniu o ponad 3 tys. ha (obecność tego szkodnika stwierdzono na 11 998 ha). Pojawienie się zwójki zieloneczki zaobserwowano w 63 nadleśnictwach 15 RDLP (oprócz RDLP Gdańsk i Szczecinek). Najbardziej szkodnik ten zagrażał drzewostanom RDLP Poznań, gdzie wystąpił na 6730 ha, i Wrocław – na 1932 ha. Zabiegiem ochronnym objęto 141 ha.

W 2009 r. obecność piędzika przedzimka i innych miernikowców stwierdzono na 4863 ha, czyli powierzchni o 600 ha większej w porównaniu z rokiem poprzednim. Szkodniki te największe zagrożenie stwarzały drzewostanom RDLP Wrocław – na 2978 ha, i Białystok – na 1101 ha. Zabiegiem ochronnym objęto tereny RDLP Wrocław – 1216 ha w Nadleśnictwie Oława.

Pojawienie kuprówki rudnicy zaobserwowano w trzech RDLP: Wrocław (na 1601 ha), Poznań (na 656 ha) i Zielona Góra (na 410 ha). Zabiegiem ochronnym objął 127 ha, na terenie RDLP Zielona Góra.

Oprócz wymienionych szkodników drzewostanów liściastych w 2009 r. odnotowano 34 inne gatunki, które zaobserwowano łącznie na około 11 tys. ha. Na największych powierzchniach wystąpiły skoczonos bukowiec – na 1261 ha, i hurmak olchowiec – na 825 ha. Pozostałe owady obserwowano na znacznie mniejszych powierzchniach, gdzie tylko lokalnie wyrządzały szkody.

Tekst DANUTA WORETA
i ROBERT WOLSKI

Zdjęcia WOJCIECH JANISZEWSKI
Zakład Ochrony Lasu
Instytut Badawczy Leśnictwa ■

Piędzik – samiec

